

REVELATION AND RULERSHIP

בשלח תשע"ה

1 EXODUS

PARASHAS BESHALACH

15 / 17-24

until Your people passes through, HASHEM — until this people You have acquired passes through.

¹⁷ You will bring them and implant them on the mount of Your heritage, the foundation of Your dwelling-place that You, HASHEM, have made → the Sanctuary, my Lord, that Your hands established.

¹⁸ HASHEM shall reign for all eternity!

¹⁹ When Pharaoh's cavalry came with his chariots and horsemen into the sea and HASHEM turned back the waters of the sea upon them, the Children of Israel walked on the dry land amid the sea.

²⁰ Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took her drum in her hand and all the women went forth after her with drums and with dances. ²¹ Miriam spoke up to them, "Sing to HASHEM for He is exalted above the arrogant, having hurled horse with its rider into the sea."

3 The Call of the Torah - R. Monk

18. ה' ימלך לעלם ועד — HASHEM shall reign for all eternity. In the Talmud, R' Yosei HaGili is quoted as saying that if the Children of Israel had used the present tense, saying, "Hashem is King forever and ever," no nation in the world would have been able to rule over them. But they only proclaimed the Divine reign for the distant future, thereby displaying a lack of confidence. They did not believe that it was time for the nations to acknowledge God's reign. Their lack of trust had its consequences. The other nations refused to accept the God of Israel and continued to scorn His people (Sfas Emes).

• In the translation of Onkelos he uses both the present tense and the future tense to discourage any misconception that God's reign is not firmly established both now and in the future.

Onkelos' translation was adopted by those who designed the prayer services, as indicated in the וּבָא לְצִיּוֹן, A redeemer shall come to Zion, prayer. There we find recognition of God's present reign in the verse which is to be said out loud: Holy, holy, holy... blessed is the glory of Hashem. A later verse, to be said quietly, states ה' מלכותו קאם לעלם ולעלמי עלמיא, Hashem, His kingdom is established forever and ever, which is actually Onkelos' translation of our verse (Abudraham).

5 55 / SHACHARIS

PESUKI D'ZIMRAH

You shall bring them and implant them on the mount of Your heritage, the foundation of Your dwelling-place, which You, HASHEM, have made: the Sanctuary, my Lord, that Your hands established.

HASHEM shall reign for all eternity. HASHEM shall reign for all eternity. (HASHEM — His kingdom is established forever and ever.) When Pharaoh's cavalry came — with his chariots and horsemen — into the sea and HASHEM turned back the waters of the sea upon them, the Children of Israel walked on the dry bed amid the sea. Chazzan — For the sovereignty is HASHEM's* and He rules over nations.¹ The saviors will ascend Mount Zion to judge Esau's mountain, and the kingdom will be HASHEM's.² Then HASHEM will be King over all the world, on that day HASHEM will be One and His Name will be One.³ (And in Your Torah it is written: Hear O Israel: HASHEM is our God, HASHEM, the One and Only.⁴)

2 Arts will store chesek

ה' ימלך — HASHEM shall reign. Just as He demolished the strength of Egypt, so may He reign forever, saving His followers from those who seek their harm (Ramban). May it be His will that He alone reign forever, without anyone believing that any other power has strength, independent of Him (Ormo).

* כי בא סוס פרעה — When Pharaoh's cavalry came. According to Ibn Ezra, this verse is part of the Song; it is the last in the account of miracles, saying that the waters flooded the Egyptians on one end of the sea, while the rest of the waters formed walls to protect the Jews who were walking across on dry land.

According to the consensus of commentators, however, with on the Torah and the Siddur (where this passage is part of the Morning Service), this verse is not part of the Song. Among the interpretations are that it informs us that the Jews sang their praise while they were still in the seabed and

4

19. כי בא סוס פרעה — When Pharaoh's cavalry came. According to Ibn Ezra, this verse is part of the Song. It exalts the dual miracle which occurred at the Sea: that even while the Israelites walked on dry land in the midst of the sea, the horses of Pharaoh were being crushed by the cascading waters. However, Ramban contends that this verse is not part of the Song. He points out that it corresponds neither to the style of the Song nor to the terminology of its prophecies. He explains that this verse serves as an introduction to the next two verses concerning Miriam's song. In support of this interpretation, Abudraham notes that the daily prayer associated with the Song ends by repeating the phrase ה' ימלך, Hashem shall reign (v. 18). However, the paragraph break in the Torah between verses 19 and 20 [denoted by the letter *peh*], is consistent with the view of Ibn Ezra that the Song ends with v. 19.

במקרא

פרשת בשלח

וייבינו

קנה

פס' כי בא מן השירה ואמירתו בפסוד"ז

כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים.

ברמב"ם הל' ס"ח מבואר דפס' זה מן השירה שאף הוא בכלל צורת השירה דאריח ע"ג לכינה, ואם אינו מן השירה היה מעכב אם עשאו כשירה. וכ"כ הרמב"ן כאן בשם הראב"ע דגם פס' זה מהשירה כי היו משוררים ואומרים שהיה נס בתוך נס דגם כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים עדין היו ישראל הולכים ביבשה בתוך הים ע"ש. והרמב"ן הסכים שהוא מהשירה רק ביאר שפס' זה בא לפרש או ישיר אימתי כשהלכו ביבשה בתוך הים וכבר בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים. ועכ"פ לכ"ע הוא מהשירה.

* זהנה נחלקו רבותינו האר"י ז"ל והגר"א ז"ל אם יש לומר פס' זה בכל יום בשירת הים, להאר"י יש לאומרו ולהגר"א אין לאומרו לפי שאינו שייך לשירה כדאיתא במעשה רב, והובא המחלו' במ"ב ס" נ"א סקט"ו. ולכארי מכל הראשו' ז"ל הנ"ל מבואר שהוא מן השירה, וביותר הלא כן מנהגנו בכל הס"ת שעושים פס' זה כשירה. וביותר גם באדרת אליהו לרבינו הגר"א כאן מבואר דפס' זה מן השירה, וצ"ע.

עוד קשה טובא להגר"א הלא גם אם אינו מהשירה, הלא כלל גדול בידינו כל פרשה ולא פסקיה משה אנו לא פסקי' לכל הפחות כשאוברים פרי' זו בצבור, כדאיתא בברכות יג: והלא כל השירה בפרשה א' עם פס' זה, והיכי פסקי' לפרי' זו לאמרה בלא פס' זה, וצ"ע.

ואילו לעתיד לבוא כאשר תתגלה מלכות השי"ת בתפארתה ויפיה, וכל הבריאה תכיר במלכות השי"ת - "וידע כל פעול כי אתה פעלתו" וכו', תהיה מלוכה זו בגדר מלוכה חדשה שטרם היתה כמוה מעולם, והיא הנקראת "ה' ימלוך".

אופן נוסף לפרש את המצב שבו "ה' מלך" הוא הזמן שלפני בריאת העולם, וכפי שאנו אומרים בפיוט: "אזון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא. לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא". כלומר, הבכח של המלכות היה בתחילת בריאת העולם, שאז לקב"ה היתה שליטה גמורה בכל העולם, שהרי בשעת הבריאה הקב"ה היה יחיד בעולמו.

עכ"פ נמצאנו למדים, כי הפסוקים "ה' מלך", "ה' מלך" ו"ה' ימלוך", מבטאים לכאורה שינוי במהות וצורת המלוכה - ה' פעם מלך וה' בעתיד ימלוך. אלא שבאמצע ישנו עליות וירידות, וזהו ה' מלך - גם כיום ה' מלך.

אמנם, המלכות של היום לכאורה אינה כמו המלכות של פעם, ובודאי לא כמו המלכות שעתידיה להיות. כשיבוא המשיח, הקב"ה ימלוך לעולם ועד, וזו תהיה מלכות אחרת לגמרי מהמלכות שאנו מכירים כיום. וכיון שכך, ניתן היה לחשוב שמה שנאמר "ה' מלך" - כיום - הכוונה רק בתוך ביהמ"ד של יהודים צדיקים המוקדקים בכל המצוות קלה כבחמורה - שם ה' מלך; אבל, חלילה, בעולם כולו - שם כביכול ה' לא כל כך מלך... כיום הוא מלך רק אצל יחיד סגולה, צדיקים אשר כל יום אומרים "שמע ישראל" ומקבלים עליהם עול מלכות שמים, אבל למלכותו של הקב"ה ישנה התמעטות! כמו שאנו רואים את הירח כשהוא חסר!

לכך תקנו לנו חז"ל פסוק זה כפסוק אחד, ללמדנו דבר עצום עד מאוד: הכל המשך אחד, זוהי סוגיא אחת! דע לך שבפסוק אחד כתוב "ה' מלך" ו"ה' מלך" ו"ה' ימלוך לעולם ועד", כי בעומק הענין אכן זוהי המציאות. דבר לא השתנה ולא ישתנה! "ה' מלך" - פעם הירח היה שלם, "ה' ימלוך" - יבוא זמן שהירח יהיה שלם, אך גם כיום "ה' מלך", בדיוק כמו שמלך וכמו שימלוך! אלא שכיום האמת רק מוסתרת מעינינו על ידי חשכת העוה"ז הדומה ללילה, אך זוהי האמת לאמיתתה: באותה מידה שה' מלך, באותה מידה שה' ימלוך, באותה מידה גם כעת ה' חלד!

השינוי מתבטא רק ב'מלכות'

נבאר את הדברים יותר לעומק.

המילה 'מלכות' והמילה 'שכינה' הן שני שמות נרדפים. השי"ת הוא הנשמה של העולם, ובו עצמו, כביכול, אין שום שינוי. הוא תמיד רצה, תמיד רוצה ותמיד ירצה להיטיב עם עולמו. הצורה כיצד רצון זה מתבטא באופן מעשי נקראת "שכינה". כלומר, עד כמה הקב"ה שוכן בתוכנו, עד כמה מתבטא בעולם רצונו ית' להיטיב. זוהי גם "מלכות" - השליטה, בפועל ובאופן מעשי על כלל הברואים, עד כמה טובתו ית' פרושה על כל חי.

כפי שנתבאר, המשל למלכות שמים הוא הירח. כשם שלירח אין אור עצמי וכל מעלתו היא במה שהוא משמש ככלי המעביר את אור השמש לעולם, כמו כן הכח הנקרא "מלכות" מעביר את רצונו של הקב"ה להיטיב לעולם! כשהירח מלא אנו מקבלים הרבה מאור השמש, אך כשהירח חסר אין הכוונה שיש שינוי כלשהו בשמש, ודאי שבשמש לא השתנה דבר! השמש ממשיכה להאיר לעולם גם בסוף החודש, אלא שישנה התמעטות בהעברת האור אלינו.

וכך גם בנמשל: רצונו של הקב"ה להאיר ולהיטיב הוא תמיד ואינו נתון לשינויים חלילה. אלא שאחרי חורבן ביהמ"ק המצב הוא ש"שכינתא בגלותא". זהו עניינו של העליות והירידות בגילוי כבוד מלכותו ית' בעולם (וע"כ ספרנו שבת מלכתא ח"ד פ"ב).

פעם היה הירח במילואו - הקב"ה שלט יחיד בעולם. לעתיד לבוא - "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". אבל היום - הירח חסר! כביכול נראה הדבר שחסר בשליטת הקב"ה בעולם ח"ו.

ע"כ באו חז"ל ללמדנו אותנו כי הכל בעצם ענין אחד: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" - דע לך שכל החילוק בין ההווה לעבר ולעתיד הוא רק עד כמה ניכרת מלכות השי"ת בעולמו, אך אליבא דאמת אותה שליטה שהיתה פעם לקב"ה בעולם - אותה שליטה בדיוק יש לו גם כיום.

נמצא, כי הביטוי של "ה' מלך" הוא שבח עצום, עוד יותר מ"ה' מלך" ומ"ה' ימלוך". זוהי הנשמה הפנימית של העולם.

ולכן נראה דהגר"א מפרש הקרא כהרמב"ן דזה לא היה מהשבח שאמרו ישראל רק בא לבאר אימתי היה זמן השירה, ואף שבהל' כתיבת השירה יש לעשותו כשירה, מ"מ אינו מעיקר השירה שאמרו ישראל, אלא רק כתיאור לשירה, לפיכך אין לאומרו כשירת הים כביהכנ"ס כיון שאנו אומרים אותו בתורת שירה ולא בתורת קריאה, ולכן לא שייך זה לפר' דלא פסקיה משה אן לא פסקי' כשם שאנו אומרים בכרכת אמת-ויציב ב' פס' מהשירה. כ"נ בס"ד בישוב שי' הגר"א בזה.

קפד 8 תפארת שמשון • מאמרים

'פסוק' מחודש

המשפט "ה' מלך ה' מלך" ה' ימלוך לעולם ועד" מפרק התפילה "הי כבוד", מורכב בעצם משלושה פסוקים: "ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו" (תהלים טו), "ה' מלך גאות לבש" (שם צג, א), ו"ה' ימלוך לעולם ועד", וחז"ל צירפו פסוקים אלו ועשאוהו כעין פסוק אחד.

ולכאורה לא מצינו כדוגמת דבר זה בשום מקום, ואדרבה, בכל מקום אנו יודעים ש"כל פסוק דלא פסקיה משה אנו לא פסקינו" (ברכות יב ע"ב) - אין לקרוא חצאי פסוקים. וכאן לא רק שפסקינו, אלא חז"ל לקחו חלקים משלושה פסוקים ו"יצרו" כביכול פסוק חדש. והדבר צריך ביאור.

אלא שבענין הנהגת מלכות השי"ת אנו מוצאים שלושה מצבים: יש מצב של "ה' מלך", יש מצב של "ה' מלך" ויש מצב של "ה' ימלוך". לעתיד לבוא - "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", יבוא יום שתתגלה מלכותו של הקב"ה בתפארתה וכל העמים יכירו שהקב"ה הוא מלך העולם.

לכן, מכל הפסוקים הנ"ל תיקנו חז"ל פסוק אחד, להדגיש כי העבר, ההווה והעתיד שווים הם. המצב תמיד היה כך ולא ישתנה לעולם, ונבאר את הדברים.

ה' מלך כשם שהוא מלך וימלוך

ישנם שני אופנים לפרש מהו המצב של "ה' מלך". ניתן לפרש שהכוונה לזמן שביהמ"ק היה קיים. על אותה תקופה נאמר ש"ה' מלך".

כי הנה מאברהם אבינו עד שלמה המלך היו חמש עשרה דורות, ומשלמה המלך עד צדקיהו [שחי בתקופת חורבן ביהמ"ק] שוב חמש עשרה דורות, סה"כ שלושים דורות. נמצא, שמספר הדורות שהיתה מלכות בישראל הוא כמנין הימים של מהלך הירח - שלושים יום.

בקדמונים מבואר שהירח הוא משל למלכות שמים. לכן בקידוש לבנה מבקשים מהקב"ה למלא את פגימת הלבנה ושלא יהיה בה שום מיעוט, כי הירח בשלימותו מבטא את הגאולה השלימה.

לירח יש עליות ומורדות. פעמים הוא מגולה ופעמים הוא מכוסה, פעמים הוא נראה בחלקו ופעמים כולו. ואילו לשמש, וכן לכל הגלגלים ולכל הכוכבים, ישנו סדר קבוע. המאור היחיד שיש בו שינויים הוא הירח.

וכמו שהירח באמצע החודש - מלא, כך כאשר "ה' מלך" - בתקופה האמצעית של מלכות ה' שהיתה בזמן שביהמ"ק היה קיים, בעיקר בזמן שלמה - מלכות הקב"ה התבטאה אז בעולם בשלימותה. כי מלכות שלמה אינה כשאר המלכויות, שכן נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דבה"א א, כט, ג) - מעלתה של מלכות בית דוד היא ש"לית לה מגרמה כלום". אין דבר עצמי שנקרא 'מלכות בית דוד', דבר זה פשוט לא קיים! הכסא הוא של ה', ודוד המלך הוא זה שמוציא מהכח אל הפועל את מלכות השי"ת. מלכות שנקראת מלכות שמים.

והנה מאז שהסתלקה מלכות ישראל בזמן צדקיהו עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו - שאז שוב תכונן מלכות ה' כאשר בתחילה - מלכות ה' היא

באתכסיא, כמו הירח שהוא מכוסה בסוף החודש עד שהוא שב ומתגלה בר' זוהי בחינה אחרת של מלכות, והיא הנקראת "ה' מלך".

כוחן של המילים "ה' מלך"

אמונה זו היא מיסודי היהדות. אנו מאמינים שבכל עת ובכל שעה גם כאשר זוהי שעת הסתר פנים, אין שום דבר בעולם מלבד רצונו הפשוט להיטיב, ורק מבקשים אנו "הראנו ה' חסדך". אנו מבקשים לראות ולהבין זאת. מדוע? כי "ה' מלך" - אנחנו עוד זוכרים. "ה' ימלוך" - רואים שהעולם הולך לקראת זה. אבל "ה' מלך" - איננו רואים.

עלינו לדעת שעל מילים אלו "ה' מלך" לעורר געגועים עצומים אצל כל יהודי. כי אם יהודי חושב לעצמו שרק פעם ה' מלך ופעם ה' ימלוך, אי"כ מה שהיה היה ומה שיהיה יהיה, ותו לא. אך אם הוא אומר "ה' מלך", פירוש הדבר שכל הגילוי של כבוד שמים, כל ה"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא" נמצא לפני העינים שלנו, רק שאיננו רואים זאת. אנו מאמינים כי באמת הקב"ה נמצא אתנו כמו פעם, שום דבר לא השתנה, ודבר זה

מעורר געגועים עצומים לבקש, לזעוק ולהתחנן - אנה ה', פקח לי את העינים כך שאוכל לראות את מלכות שמים.

14 "א-ל נקמות הופיע"

בקדמונים מובא לומר אחרי 'הודו' את הפסוק "ה' מלך" וגו' בעמידה, וגם מי שאינו אחוז עם הציבור צריך לעמוד כשהציבור אומר את הפסוק. ומבואר בדבריהם, שדבר זה ש"ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד", הוא המשך לפסוק שאמרנו ב'הודו' - "א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע". פירוש: אנו חיים בעולם של צרות, יש לנו הרבה צרות בחיים. כשאנו אומרים 'הודו' ובאים לבלות את כל כוחות הרע או להחזיר אותם להכרת האמת, אנו אומרים: "א-ל נקמות ה', א-ל נקמות הופיע" - הקב"ה עתיד לנקום במלכות הרשעה על כל האסונות שהמיטו על כלל ישראל. כלומר, להחזיר את כבוד שמים, להחזיר את ביהמ"ק, להחזיר את הצידיקים שהיו לעם ישראל. להחזיר את הגלגל בחזרה.

לכן, מיד כשאנו גומרים את 'הודו' אנו עומדים על רגלינו ואומרים: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" - הנקמה שאנו מבקשים אינה לשם נקמה גרידא, אלא אנו רוצים שה'מלך' וה'מלך' וה'ימלוך' שהם בעצם סוגיא אחת ארוכה, יהיו גלויים גם לעינינו. שיהיה המשך אחד של מלך, מלך וימלוך. שה'מלך' יהיה בגלוי ובבהירות באותה מידה כמו ה'מלך' וה'ימלוך'.

געגועים אלו אצלנו הם כה עצומים, עד שעפ"י סוד כל מי ששומע זאת, גם אם הוא אינו יכול להצטרף ולומר את המילים, עליו לקום ולעמוד. כי עמידה מבטאת שאיפה.

וזהו ההיתפרטות של השאיפה של עם ישראל הטמונה במילים הנוראות "א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע".

15 עבודת האדם - ההכרה ב'ה' מלך"

ענין זה מתבטא גם בעבודת האדם. הכלל הוא: "אין מלך בלא עם" ודבנו בחיי בראשית לח, ל. צריך שיהיה מי שיכיר במלכות ויקבל אותה.

כמו שאנו אומרים: "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא", אבל רק - "לעת נעשה בחפצו כל, אזי מלך שמו נקרא". עמ"י הם המרכבה של מלכות שמים. בלי עמ"י אין מציאות של מלכות שמים.

כיון שכך, עלינו להתכוון כיצד "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" מתבטא לא רק בתוך העולם אלא גם בחוכנו. ויש להבין כי במילים אלו טמונה בעצם ההגדרה לכל עבודת האדם בעולמו.

* ה' מלך - כאשר חינוך יוצא לאוויר העולם הוא רואה את האמת את כל העולם כולו, את ה"אין עוד מלבדו". ויבוא יום ש"ה' ימלוך" - על יום המיתה נאמר "כי לך תכרע כל בוך", כי אז כל אדם מכיר באמת! לכן בלווייה אפילו חילוניים גמורים חובשים כיפה ואומרים קדיש. מה קרה להם פתאום? פשוט, הם ראו את הקב"ה!

עבודת האדם היא להכיר באמת ש"ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך" - הכל המשך אחד, פסוק אחד, באיכות אחת, ולחיות עם אמת זו גם כשהוא עדיין בחושך. למצוא את האמת בתוך החושך! כל החורבן שלנו נובע מהעובדה שאנו נותנים לעצמנו לחיות כמו הירח... כל הזמן עולים ויורדים! ובאמת זוהי צורת העולם בו אנו חיים, אך גם בתוך העלייה והירידות צריך לחיות את ה"ה' מלך". את אותו "ה' מלך" שהוא המשך של "ה' מלך" ו"ה' ימלוך".

לפעמים, ברגעים קשים, יש לאדם תחושה שבאיוושהי נקודה הוא אינו מסוגל להתפלל, אינו מסוגל לחשוב, ורדאי לא ללמוד. באותם רגעים חש הוא הרגשת חופש. "אני פטור... אני עכשיו לא יכול ולא מסוגל, תעזוב אותי"! אך האמת היא שאלו רגעים של "ה' מלך", זהו עיקר האדם! אינו בחושך, כעת הנך בקרב, בחזית!

* זהו "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך" - לשאוף שהכל יהיה אצלנו המשך אחד, וגם בימים קשים להמשיך בעבודה לגילוי כבוד מלכותו ית' בעולם

17 טעם פרשת בשלה וידעת קא

ה' ימלך לעולם ועד (ט"ו, י"ח) אונקלוס תרגם ה' מלכותה קאם לעלם ולעלמי עלמיא. ותמרה שה' ימלוך. היינו לשון עתיד, ואין תרגם אונקלוס לשון הווה. ע' ברמב"ן כאן. ונראה דהנה אף שעכשיו מלכותו בהסתר ואין אנו רואים ומשיגים מלכותו, ברור שאין שינוי ח"ו במלכותו, ובקריעת ים סוף נתגלתה אלוקותו והכירו כבוד מלכותו. ועל זה אמרו ישראל ה' שראינו אלוקותו והשיגנו מלכותו הוא ימלוך לעולם ועד, ואף בשעת הסתר הוא המנהיג היחיד ומשיגה על כל פרט. ותרגם אונקלוס מלכותו קיימת, בלשון הווה דכוונת ישראל כשירה לומר שאותה מלכות שראו על הים היא מתקיימת תמיד, אף שאינה נראית. ואנו אומרים "ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד", ומתחיל בלשון הווה, אף שהיה ראוי לומר קודם לשון עבר, אלא כאורו שקודם ממליכו על עצמו, ומכיר מלכותו וזהו בהווה, ואח"כ יכול להמליכו על כל העבר ואז מוכיח שכן ימלך ה' לעולם ועד, שאי אפשר להמליך אלקים על זמנים אחרים קודם שמאמין בהווייתו וממליכו על עצמו.

18 תלד

כתב בספר יסוד ושוש העבודה "כשיאמר פסוק ראשון - של מלכויות - "ח' ימלוך לעולם ועד" ייכנו במחשבתנו בשמחה עצומה עד מאד בזה": אני מקבל אלוקתך ומלכותך עלי ועל בניי ועל בני בניי עד סוף כל הדורות" כלומר אין הכוונה באמירת "ה' ימלוך לעולם ועד" רק לכך שאני מכיר בכך שה' נצתי והוא ימלוך לעולם ועד, הרי כל מה שאומרים בענין המלכויות הכוונה בראש וראשונה אל האומר בעצמו כמו שאחז"ל (ר"ה לב) "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" ולכן כשאומרים "ה' ימלוך לעולם ועד" (וכן בשאר פסוקי המלכויות) צריך כל אחד ואחד לחשוב אני מקבל על עצמי ועל בני עד סוף כל הדורות עול מלכות שמים שה' יהיה מלך עלי לעולם ועד, וקבלה זו של עומ"ש על הדורות הבאים אינה רק תפילה ותקוה שכך יהיה, אלא שאני צריך לדאוג ולעשות כפי יכלתי שכך יהיה, עליידי שאלמדם ואחנכם להאמין באמונה שלימה, זאת, ועוד עליידי שאני אחזק באמונה וקבלת עומ"ש. במידה כזאת עד כיתי שגם הם יאמינו ויקבלו עומ"ש וכך תלמד לדורי צבאת ולעולם ועד. ויחשב שמחה עצומה בלבד עד מאד על שיש לו אלוה קדוש ומלך גדול ונורא, והרגשה הזו שהשי"ת הוא המלך שלי ויש לי את הזכות להיות ממליכי הקב"ה מביאה להתרוממות, שלימות, וממילא לשמחה על כך. וימרוב גודל תשוקתו ראוי לקבל על עצמו מסירות נפש" - הרי נצטוונו בתורה "ואהבת את ה' אלוקיך בכל נפשך" ודרשו חז"ל אפילו נוטל את נפשך (ברכות פ"ט) והסעם מפני שאם אני מכיר ומאמין במציאות השי"ת, גדלותו, שלטונו וטובו, ולכן אני מקבל עלי עול מלכות שמים, ואני מבין שזה הדבר החשוב ביותר והיקר ביותר, אי"כ אני משתוקק למסור עבור זה את היקר ביותר, את החיים שלי, כי עול מלכות שמים הוא דבר יקר יותר מחיי, וממילא "ראוי לקבל על עצמו מסירות נפש בציור איזה מיתה" כי ע"י מחדיר האדם בלבו את ההרגשות של מסירות נפש כפי יכולתו, וע"י "להראות - את חווק - אמונתו ביחוד אלקותו ית"ש" שהוא המלך היחיד "ויכוון לתת בזה לית"ש נחת רוח גדול", ולא להתכוון בזה

master, teacher, and leader, the *gaon*, holy lamp, my teacher and leader, Rav Dov Berish, zt'l, said that this is why it is called 'Esther,' for the miracle was *be-hester* — concealed within natural occurrences." This is the basis for the explanation of *Megillas Esther* connoting that it reveals (*megalleh*) all that was concealed (*hester*). The blessed Administrator of the world is hidden and concealed, so much so, that sometimes it appears as if what transpires is merely an accumulation of random incidents. The reason the name of Hashem is not mentioned explicitly in the *Megillah*, as is well-known, is because the miracles did not happen in a revealed, exposed way. Nonetheless, this holy *Megillah* and this sanctified, extraordinary and splendid holiday of Purim has uncovered and publicized very clearly to all that there is a Hand directing every slight nuance in this world. It was unveiled that "the Creator, blessed be His name, is the Creator and Leader of all creatures, and He alone, has made, makes, and will make everything."¹⁹

Therefore, from here we should learn, internalize, and be continuously cognizant of the fact that anything and everything which occurs in the world at large, and with us personally, is all done through the hidden direction of the King of all kings, Hakadosh Baruch Hu Himself, with His majesty. And although we are not always privileged to reveal and understand the true purpose and objective of what transpires, nevertheless, we must acknowledge that there is no such thing as something "just happening" or being a "natural occurrence" at all. For although "His glory is above the heavens;" above and beyond anyone and anything, in spite of this, "He looks down so low, in the heavens and upon the earth" — He sees and directs every nuance of our lives (*Tehillim* 113:5-6).

244 RAV SCHWAB ON PRAYER

21 one word of it!) Why, then, did *Bnei Yisrael* not declare right there and then, *זה מלך לעולם ועד*!

To understand the reason for this, let us look back for a moment at Adam HaRishon in *Gan Eden*. Although he had the opportunity to eat from the *eitz hachaim*, Tree of Life (מכל עץ הגן אכל תאכל, *Of every tree of the garden you may freely eat; Bereishis* 2:16), and this would have assured him everlasting life, he did not do so. The reason was because he knew that by doing so he would lose his *bechirah*, his freedom of choice.

[Ed. note: Unfortunately, the Rav did not explain the reason for this. One can only presume he meant that an assurance of everlasting life would presuppose that he — and the rest of mankind — would not have the ability to sin. And this would mean that man would not possess a moral freedom of choice, with which he would have the ability to freely choose to avoid evil and practice goodness without any compulsion. However, this unavoidably presupposes that he could also not sin. And the avoidance of sin by his own free will is man's greatest superiority over all other of Hakadosh Baruch Hu's creatures. Adam HaRishon did not want to lose this by partaking of the *eitz hachaim*. See Rav Samson R. Hirsch to *Bamidbar* 28:15.]

Similarly, after *Matan Torah*, we find *Hakadosh Baruch Hu* saying to Moshe Rabbeinu, *מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצוותי, והמים הזמים, If only their hearts would remain as they are presently: (resolved) to fear Me and to keep all of My commandments all of the days (Devarim* 5:26). Paraphrasing, Hashem said: If only ("it is to be wished that") this level of *yiras Shamayim* would remain with *Bnei Yisrael* forever! This means that *Hakadosh Baruch Hu*, although He has the ability to control everything, has restricted Himself in the area of *bechirah*, and does not interfere with the human being's freedom of choice. He can "only wish" that *Bnei Yisrael* will maintain their present level of *yiras Shamayim*. The Gemara (*Avodah Zarah* 5a) comments on this that *Bnei Yisrael* should have responded to *Hakadosh Baruch Hu*: *תן אתה, "We agree; please fulfill this wish!"* The reason they did not do so was because they did not want to have their *yiras Shamayim* preordained by *Hakadosh Baruch Hu*. Rather, they wanted to rise to this level on their own, through their *bechirah*.

והנה באמירת פסוק זה בנוסף למה שכתבנו לעיל, שבכל מקום שמזכירין מלכותו ית' בפסוקים אלו, אפשר לבקש במחשבה ולפעול שיתקיים מלכותו עליו בפרטות, בעשרה אופני גילוי המלכות הנ"ל השייכות לנו, וכל אחד יכול לשפוך כאן את לבבו ולהתחנן בעד נפשו על חלק המלכות שחבר לו, ועל חלק העבודה שמתאבק בה ורוצה מאוד לזכות בה, שהקב"ה ישפיע לו זאת בשפע עצום ובניקל, לשנה החדשה הבעל"ט, ובפרט באמירת ה' ימלך "לעולם ועד" שהזכרנו לעיל כי עולם מלשון העלם והסתור, ואפשר לבקש ולהתחנן שהקב"ה יגלה לנו מלכותו שבתוך ההסתרות, ויאר לנו את כל המחשכים, מלבד זאת יש סגולה מיוחדת לעורר רחמי שמים עלינו באמירת פסוק זה, אשר כלל ישראל אמרו כולם כאחד בעת קריעת ים סוף, וכידוע שכל אחד מאתנו היינו כלולים בנשמות אבותינו הק' יורדי הים, וכולנו כאחד קבלנו עול מלכותו עלינו וצעקנו יחד במסירות נפש "ה' ימלך לעולם ועד" וזכות זו עומדת לנו תמיד, שבכל עת שאנו חוזרים עליו, ומזכירין זכות אמירת פסוק זה, נעשה התעוררות גדול של אהבת ה' ורחמי עלינו, עד שח"ל אמרו (שהש"ר פ"ו י"א) שבשעה שיש עת צרה בישראל ח"ו, ובית דין גזרין תעניות, ותינוקות מתעניין, אמר הקב"ה "איני יכול לסבול, שהם הרחיבוני, הם המליכוני עליהם ואמרו ה' ימלך לעולם ועד" עכ"ל, הרי שמכח זכות זה הקב"ה כבר לא יכול לסבול שיהיה לנו צער, מרוב אהבתו אלינו.

22

It is for this same reason, then, that *Bnei Yisrael* at *krias Yam Suf* did not say *זה מלך לעולם ועד*, but rather, *ה' ימלך לעולם ועד*. By saying *ה' ימלך לעולם ועד*, they would have forfeited their *bechirah*. *Hakadosh Baruch Hu* would have been recognized as King of the universe, and this would have resulted in their immediate and unopposed settlement of *Eretz Yisrael* and the building of the *Beis HaMikdash* as the capital of the *Malchus Shamayim* on earth. This would have brought about the euphoric period of *yemos haMashiach*, which is the ultimate goal of mankind in the world.

However, *Bnei Yisrael*, fearing the loss of their *bechirah*, preferred to say only *ה' ימלך לעולם ועד*, that the universal recognition of *Malchus Shamayim* will occur at some time in the future. But for now, they wished to continue to use their *bechirah* in their *avodas Hashem*.

In accordance with our *minhag*, we do not say the *pasuk*, *כי בא טוס פרעה וגו'*, which follows the opinion of the *Ramban*, who says that it is not a part of the *shirah* (see *Ramban, Shemos* 15:19). However, those who do say it follow other opinions that include the reciting of this *pasuk* since they hold it is a part of the *shirah*.

23

R. Hirsch

This *טעם* is לה' it is a supreme gift of grace which God has granted to His noblest creation, man. For man's superiority and major distinction is freedom: By the exertion of his free will, he is capable of remaining on the heights of what is morally good; he can avoid evil and practice goodness in freedom. But this freedom is found only in man who also has the ability to sin. For sensuality entices man with its allurements, but he has been endowed with the power to resist it by the determination of his free will. By repeatedly exerting this power, he acquires the virtue of moral purity and attains closeness to God.

However, were it not for man's ability to sin, and were it not for sin's enticement to man, he would not be a man but an animal or an angel, "who do not deviate from their appointed path" [cf. *Yechezkel* 1]; he would not be a human being who serves God in freedom.

Hashem had hardened Pharaoh's heart by removing his quality of bechirah, his freedom of choice.

Unique among all creatures, man alone was created betzelem Elokim, in the image of God. He possesses bechirah, freedom of choice, and does not live by the dictates of instinct. Rambam (Hilchos Teshuva 6:3), however, writes that should man sin greatly enough, or accustom himself to sinning, he may lose his freedom of choice and thereby prevent himself from being able to repent. As an example, Rambam cites Pharaoh, who lost his bechirah because he enslaved Klal Yisroel. Through sin, Pharaoh had corrupted himself to the extent that he was no longer worthy of possessing freedom of choice. Pharaoh was now in

essence no different from an animal, a puppet that acts in accordance with its master's promptings. In this case, "So, that I shall place these signs of mine in his midst" — Pharaoh was the means through which Hashem was to show His supremacy.

26

The association between the drowning of Pharaoh's hordes and the eventual acceptance of Hashem's kingdom may even be more profound. As the future tense of 'מלך' ה', He will reign, indicates, the dream of universal acceptance of Hashem's kingdom will be delayed until the end of known history. This is because one of Hashem's objectives in krias Yam Suf — that the Egyptians should recognize His presence (וידעו) — was not totally realized. Since Pharaoh's hordes perished in the sea, never getting the opportunity to appreciate Hashem, God's sovereignty has been delayed until that future date when, as Yeshayahu (66:19) relates, refugees from the final battles before Mashiach's arrival will propagate Hashem's glory among all men (הגידו) (את כבודי בגוים).

Had the Egyptians survived and emerged on the other side of the Yam Suf, prepared to tell mankind of Hashem's might, filled with His compassion, then 'מלך' ה', His kingdom would have been recognized now, with no postponement.

This delay may have partially been Klal Yisrael's fault. As Rashi notes, those Jews whose faith was deficient needed some concrete proof of the Egyptians' defeat; it was provided in the form of corpses swept ashore (Toras Moshe 2b ימלך ה' ד"ה, second reference).

28

"התחיל פרעה ציוח לשעבר הייתם עבדיי אבל עכשיו הרי אתם פני חוריי... צריכים אתם להלל לקב"ה שאתם עבדיי, אבל עכ"פ פרעה וחילו היו עדיין קיימים וחששו ששוב יחזור בו וירדוף אחריהם וישעבדם, לכן עדיין היה חסר באמונה השלימה, רק לאחר השמדת פרעה וחילו בצורה ניסית מופלאה, הכירו שהש"ת מולך ושולט שלטון מוחלט בבריאה, וזאת ביטאו בשירת הים, עד שהגיעו לשיא של ההכרה באמרם בסוף השירה את התוצאה והמסקנה "ה' ימלך לעולם ועד", כלומר לא רק הכירו שהש"ת הוא בעת המלך באופן חד פעמי אלא הבינו ששלטון ה' הוא נצחי ה' ימלך לעולם ועד".

חז"ל (מכילתא) אמרו "רבי יוסי הגלילי אומר אלו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד לא היה אומה ולשון שולטת בהן לעולם - לא היה יותר גלות והיתה כבר אז הגאולה השלימה - אלא אמרו ה' ימלך לעולם ועד לעתיד לבא." והביאור הוא, שאע"פ שהגיעו למדרגה גדולה מאד באמונה במלכות ה', עדיין לא הגיעו לשלימות, וזאת בגלל שלא היה גילוי שלם, כי אמנם פרעה הושמד ואיננו אבל עדיין יש עמים וממלכות אחרות והיה מקום לעשות שעדיין שלטון ה'

בבריאה אינו שלם ולכן לא אמרו "ה' מלך לעולם ועד", אילו היו מתרוממים במדרגתם להכיר שכל שלטון האומות האחרות הוא באמת רק דמיון, וגם כעת מלכות שמים היא שלימה כי כמו שהש"ת השמיד את פרעה, כן ביכלתו לבטל ולהעביר כל ממלכות הארץ וכל שלטונם תלוי רק ברצונו, והיו אומרים "ה' מלך לעולם ועד" היתה באה אז הגאולה השלימה. מפני שהגלויות הן תקופת הסתר פנים של מלכות ה' כדי לנסותנו אם נבין שבאמת הש"ת הוא המלך, והגלות ושלטון האומות הם רק נסיון, או שנעשה שבאמת יש להם שלטון עצמי מבלעדי ה', אך אם היו מכירים או בשלטון ה' בשלימות "ה' מלך" כבר לא היו צריכים לנסיון, וממילא היתה כבר אז הגאולה השלימה. אך עכ"פ הגיעו להכרה במלכות שמים הנצחית "ה' ימלך לעולם ועד".

מדוע לא אמרו ה' מלך

פסוק זה חותם את השירה והוא עיקר השירה, לכן כאשר אנו מסיימים את ברכת גאל ישראל ורוצים לומר בתמצית מה אמרו ישראל על הים, אנו אומרים "שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים יחד כולם הודו והמליכו ואמרו: "ה' ימלך לעולם ועד".

בפירוש הרמב"ן נראה שהיה קשה לו מה שהקשו רבים, מדוע לא אמרו ישראל ה' מלך בלשון הוה אלא בלשון עתיד, לכן הוא מפרש וזה לשונו: יאמר, כי הראה עתה כי הוא מלך ושלטון על הכל, שהושיע את עבדיו ואבד את מורדיו, כן יהי הרצון מלפנינו לעשות בכל הדורות לעולם, לא יגרע מצדק עיניו, ולא יעלימהו מן הרשעים המריעים. ובאו כזה פסוקים רבים, כגון ימלך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה (תהלים קמו י), יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם (שם קיג ב), והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט).

כלומר הרמב"ן מפרש שזו היתה תפילה שהתפללו בני ישראל להשי"ת, שכשם שהראה את מלכותו עכשיו כן יהיה לעולם, מוסיף הרמב"ן שאונקלוס לא היה נוחא ליה בזה ולכן תרגם בלשון הוה ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמאי, כדרך מלכותך מלכות כל עולמים (תהלים קמה יג) עיין שם.

אך באמת קשה מדוע לא אמרו ישראל ה' מלך, וביותר קשה לפי המבואר במכילתא (בשלח - מסכתא שירה פרשה י) ר' יוסי הגלילי אומר אלו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד לא היתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם, אלא אמרו ה' ימלך לעולם ועד לעתיד לבא.

ה' ימלך - מפני כי בא סוס פרעה

ועוד קשה המשך דברי המכילתא שם ה' ימלך לעולם ועד, מפני מה? כי בא סוס פרעה ברכבו ופרשו בים וישב ה' עליהם וגו' ורבים וטובים נלאו להבין את דברי המכילתא, מה כונת חז"ל ה' ימלך לעולם ועד מפני כי בא סוס פרעה.

מפרש החיד"א פרעה ידע שהקדוש ברוך הוא מעניש מידה כנגד מידה, אם הוא יחסא במים יענישוהו במים, הוא גם ידע שמבול הבטיח הקדוש ברוך הוא שלא יביא לעולם, לכן זרק את זכוריהם לים, בכך הבטיח את עצמו לפי

דעתו הרעה שלא יענישונו הקב"ה, אולם אומרים חז"ל שטעה ולא ידע שהוא אינו מביא מבול על כל העולם, אבל על אומה אחת מביא, הוא אינו מביא מים על העולם אבל הוא יכול להביא את פרעה אל המים.

לעתיד לבוא כאשר יתקיים ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, אז לא יהיו חשבונות של מידה כנגד מידה, כל אומה תקבל את עונשה, הקדוש ברוך הוא יוכל כביכול להביא מבול לעולם ועשה הכל כרצונו, בשעה שראו בני ישראל שהקדוש ברוך הוא הביא את פרעה לים הבינו שעדיין לא הגיע זמן הגאולה, על כרחך שלא הגיע תיקון השלם, כיון שאם כבר היה זמן הגאולה לא היה צריך הקדוש ברוך הוא להביא את פרעה אל הים, אלא היה מביא עליו מבול, לכן אמרו "ה' ימלך" לעתיד לבוא וזה כונת המדרש מפני מה אמרו ישראל ה' ימלך לעולם ועד ולא אמרו ה' מלך כי בא סוס פרעה, כי ראו שפרעה הגיע אל הים ולא הענישו הקדוש ברוך הוא כדרך שיעניש את הרשעים לעתיד לבוא. לכן עמדו בתפילה שנזכה לעתיד לבוא שימלך ה' לעולם ועד.

שפתי חיים

27

"בכתוב בתורתך ה' ימלך לעולם ועד" (שמות טו, יח). פסוק זה שאמרו בני ישראל לאחר קריעת ים סוף והאבדון המוחלט של פרעה וחילו, מבטא את ההכרה במלכות ה' השלימה שהגיעו אליה בני ישראל על הים, ודוקא על הים. מפני שעד שהקב"ה לא השמיד את פרעה וחילו לא ראו ולא הכירו בני ישראל מלכות ה' מוחלטת, כי אע"פ שראו הרבה ניסים במצרים, ופרעה נכנע ואמר להם שהם בני חורין ועבדי הש"ת, כמו שאחז"ל (ילקוט שמות, רמז כט),

ולכאורה אינו מוכן, כי היה להם לגמור השירה בפסוק ה' ימלוך לעולם ועד, שהוא בשייכות למה שאמרו (שם, יז) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' מקדש ה' כוננו ירך, כמו שפירש רש"י ז"ל ואימתי יבנה המקדש בשתי ידיים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו, ומה זה שחזרו ואמרו שוב 'כי בא סוס פרעה וגו' ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים' שאינו ענין לכאן (עי' פרש"י צטו, צ). וגם קשה בפסוק זה עצמו שהכתוב משנה הסדר, שהרי תחילה הלכו בני ישראל ביבשה, ואחר כך בא סוס פרעה ורוכבו בים, וא"כ למה אמר

קודם 'כי בא סוס פרעה' ורק אח"כ 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'.

ואשר נראה מכל זה הוא, כי זה הוא תכלית * כל השירה, מה שבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והענין צריך ביאור.

וי"ל ככוונת הענין, עפ"י דרך העבודה, כי באמת הנה יש לדקדק עוד, אשר בפסוקים שלפני השירה נאמר ב' פעמים 'בתוך הים ביבשה', בציווי נאמר (יה, טו) ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה וכן אח"כ (שם, כב) נאמר שכן היה ויבואו בני בתוך הים ביבשה, ואילו אצל השירה כבר נאמר להיפך (שם, כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, והמים להם חומה וגו', וכן נאמר שוב כאן בסוף השירה, הלכו ביבשה בתוך הים.

30 אכן הביאור הוא על פי דברי קדושת מרן הרבי רבי אלימלך זצלה"ה הו"י"ע בספרו הקדוש 'ליקוטי שיטת ר"ה הגדול' (לפניה) כי יש צדיקים שגם בהולכים ביבשה רואים נפלאות ההשגחה, ורואים חמיד, אף בתהלוכותיהם הטבעיות, רוממות אל וגדולתו ונפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם, וזהו הפירוש 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים', ר"ל גם בהליכה ביבשה ראו בזה הרוממות אל כמו בים.

ונראה כי להשגה זו באו ישראל ע"י בהירות הנס מקריעת ים סוף, שעל ידי זה זכו לאמונה שלימה לידע שגם בהליכה ביבשה ובהנהגה הטבעית שנראה שעולם כמנהגו נוהג יש השגחה פרטית לבני ישראל ונפלאות עד אין קץ, כי השי"ת מנהיג את ישראל שלא כטבע ומנהגו של עולם, כדאיחא כדעת זקנים על הפסוק (י, יז) ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי

קרוב הוא, כלומר העם קרוב של הקב"ה שנאמר (תהלים קמח, יד) לבני ישראל עם קרובו ולכן לא הנהיגם כמנהגו של עולם, ולזאת לפני השירה נאמר 'בתוך הים ביבשה', כי קודם לכן הבינו רק שכשהולכים בים הוא נס ניכר, אבל לאחר מכן כשראו את גודל הנסים של קריעת ים סוף זכו לאמונה האמיתית והשלימה שאף שנראה שעולם כמנהגו נוהג מ"מ אינו כן אלא גם ביבשה הולכים בתוך הים, ולכן שינו ואמרו 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'.

ויתכן כי זה הוא תכלית קריעת ים סוף, הכרת ההשגחה פרטית הנפלאה על בני ישראל בכל הדורות, והאמונה השלימה שאפילו הליכתנו ביבשה אין בה טבע ומנהגו של עולם, רק הכל בהשגחה פרטית למעלה מן הטבע והם נסים ונפלאות כמו בתוך הים.

וגדולה וחיבה אמונה זו, שמאמינים בעת ההסתרה והגלות, שהוא בבחי' הליכה ביבשה, שאין מאיר ההארה והגילוי שיהיה לעתיד לבוא, אף יותר מההכרה וההשגה בשעת הגילוי דלעתיד לבוא, כאשר עין בעין יראו כשוב ה' ציון (ישעיה נב, ח) שאז תהיה ההליכה בבחי' בתוך הים, ואמונה זו היא שהביאתם לומר שירה, כדאיחא בספ"ק ישמח ישראל (פרשה זו אות א) בשם המדרש (שיר כג, ב) שמכח האמונה זכו לשיקף כדכתיב (תהלים קו, יב) ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו עי"ש, היינו על זה עצמו שזכו עתה לשלימות האמונה, לראות נפלאות ההשגחה שבתוך ההליכה ביבשה, על זה אמרו שירה והודאה לפני השי"ת, כענין הכתוב (שיר השירים ה, ח) תשורי מראש אמונה, שלעתיד לבוא בקבצי את נדחך תסתכלי ותתכונני כמה יקרה היא אותה האמונה מעת הגלות (עי'

פרש"י), וכמאמר הצדיקים [והובא כן בשם הר"ק מהר"ד מבעלזא זצלה"ה ז"ע] על מה דאיחא בירושלמי [שבעות ו, א] כל ששופע מטורי אמונה לפנים ארץ ישראל מטורי אמונה ולחוצ חוץ-לארץ וכו', ואמר רבי יוסטא בר שונם לכשיגיעו הגליות לטורי אמונה הן עמידות לומר שירה מה טעם תשורי מראש אמונה, המכוון בזה שכשיגיעו הגליות אל גבול ארץ ישראל, יזכרו את עריכות נעילות האמונה שהיה להם בעת הגלות וכי עתה נכנסים הם לארץ ישראל ששם לא יהיו צריכים כ"כ לאמונה כי עין בעין יראו, ואז תקשה עליהם הפסד עבודה חביבה זו ופרידתם מן הגלות, ועל כן הן עתידין לעמוד מחוץ לגבול א"י ולומר שירה, היא שירת האמונה שבתוך הגלות, כדי לזכות לפני הגאולה וכניסתם לארץ ישראל לומר עוד פעם שירה זו אשר חביבה וחשובה אצלם אף יותר מההארה והגילוי של הגאולה.

ולכן אחר שאמרו ישראל תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' והזכירו מענין הגאולה והגילוי דלעתיד לבוא שאז ה' ימלוך לעולם ועד, סיימו שוב עם פסוק זה ואמרו 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים', כי זאת היא מדריגה חביבה ונשגבה אף יותר מההארה והגילוי דלעתיד לבוא, שירת האמונה בעת הגלות והליכה ביבשה כמו בעת שמהלכים בתוך הים ורואים עין בעין נפלאות ה' והשגחתו, והיא תכלית הנס דקריעת ים סוף.

ונודע מה שכתבו בספ"ק (עי' אוהב ישראל פ"א נח) כי האמונה היא ההמשכה בגשמיות וברוחניות, וזכוכות האמונה נזכה לגאולה (תנחומא בשלה י), ובכן יהי רצון שנזכה לאמונה זו האמיתית והשלימה, ולשיר לה' על האמונה, ומכח זה נמשיך לנו כל טוב בגשמיות וברוחניות, עד שנזכה לומר שירה על גאולתינו ופדות נפשינו, במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

THE MEETING OF THE WATERS

In the Torah's account of Creation, following its description of what took place on each of the days, the Torah tells us that God saw that it was "good." The only exception to this pattern occurs on the second day of Creation, where we find no mention of God's evaluation of the works of the day. The Midrash (*Bereishis Rabbah* 4:6) views this deviation from the Torah's pattern as an indication of some occurrence that "tainted" the essence of the second day. In a series of days that were characterized by the building of a utopian environment, the second day somehow failed to measure up to the perfection of the others. What was it that marred the quality of that day and effaced its inherent "goodness"?

19. This verse concludes the Song with the memory of the event that inspired it. Everything — God overpowering human, political powers;

34

On the second day, "God separated the waters below the firmament from the waters above the firmament" (Bereishis 1:7). It is to this event that the Midrash calls to our attention, telling us that it is why the word good is not used in the description of that day's creative events.

The commentators explain that the physical reality in which we live is actually a mirror image of the spiritual world. In fact, there exists a point in time and space at which these two dimensions converge. The geographical location of this portal between the physical and the spiritual realms of existence is on Mount Moriah, at the site of the Beis HaMikdash. The area occupied by the Holy of Holies serves as a two-way passageway, which accommodates the exchange of energy between the physical and the spiritual elements of life.

The closer the relationship between these two dimensions in any given setting, the more life energy there is that flows back and forth between them. The second day of Creation is characterized, not by closeness and unity, but by a quality of separation. The separation between "the waters below" and "the waters above" which occurred on the second day prefigured the cataclysmic separation between the physical

and the spiritual dimensions, which would coincide with the destruction of the Beis HaMikdash thousands of years after Creation.

35 In our times, we have become so accustomed to the absence of a strong connection to the spiritual realm that we take for granted the great chasm that exists between the physical mode of existence and the spiritual dimension. Nevertheless, it reflects a serious flaw in the natural order of life, and we would do well to nurture within ourselves an appreciation of the fact that this state is far from ideal. The incongruity that has developed between the physical and the spiritual dimension is anything but "good," and that incongruity lies at the source of this world's conspicuously imperfect state. Since this disharmonious condition is somehow anticipated in the separation of the waters on the second day, the word good is absent from the Torah's account of the events of that day of Creation.

Ideally, the spiritual world and the physical world should be one, functioning together in a confluence of exalted existential "goodness." The Jewish people once experienced this utopian goodness momentarily, at the shores of the Reed Sea, when the columns of water that had offered safe passage to the Jewish people came crashing down upon the Egyptian troops. The convergence of the divided segments of the Reed Sea represents a certain rectification of the world condition, a union between "the waters above" and "the waters below." This physical manifestation of the bridging of the chasm between the upper and the lower dimensions resulted in an amazing phenomenon: it elevated the Jewish people to the extraordinary level of receptivity to divine revelation that will characterize the Messianic era. At that time, when the Third Temple will be built, its site will once again unite the physical and the spiritual dimensions in ways that all of mankind will see and feel.

36 Chatam Sater

This rather startling juxtaposition of the glorious ideal of Hashem's kingdom and the shameful end of Pharaoh's hordes may be explained in an allegorical fashion: For Hashem's sovereignty to be recognized by all men, the conditions present during krias Yam Suf

will have to be replicated: swirling, the wicked drowning in the turbulent water, the righteous somehow walking through the sea's "dry land," keeping their moral compass in a world gone adrift. When that blessed day arrives, when Klal Yisrael will again tread that dry land amidst the universe's turbulence, then ימלך לעלם ועד ה', HASHEM will reign forever (cf. Toras Moshe 25h די"ה ה')

God overpowering the forces of nature; His love, saving, guiding, bringing home and planting His people; Israel's mission to serve and to glorify God; God's reign over the entire earth, beginning here with His intervention in the course of history — all this they saw with their own eyes, כי בא וגר, from the fact that Pharaoh's horses...

ממעמקים שמות

38 198

כדי להבין עמקות נוספת בדברי חז"ל האומרים ששירת הים הביאה לאותו גילוי מלכות שמים שתואר בחז"ל (שמו"ר כ"ג א', מובא בתחילת המאמר): "לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שאמר בניך שירה", נקדים להתבונן בשורש המלה "שיר".

התבאר לעיל כי המשמעות הפשוטה של המלה "שיר" היא: זמר ולשבח שנאמרים מתוך שלימות ואהבה. אך ישנה משמעות נוספת למלה זו: הן בלשון הקודש והן בלשון התרגום, שיר מורה על תכשיט הצמיד, כמו שכתוב (ישעיה ג' י"ט): "הנטיפות והשדות", וכן מתרגם אונקלוס את הפסוק (בראשית כ"ד כ"ב): "נשני צמנדים על ידיה" - "ותרין שירין על ידה". וכן בלשון המשנה (שבת נ"א ע"ב): "יסוס בשיר" שפירושו אצעה (צמיד) עיגול.

ונראה ממקורות אלו שהמשמעות השניה של שיר היא יעגול, ולכן אצעה נקראת על שם השיר בגלל צורתה העגולה. ראה לזה יש להביא מדברי הרד"ק (בספר השרשים) המבאר שהמלה שור, שמשמעותה חומה, נגזרת מהמלה שיר, וזאת בעבור שהחומה מקיפה את המדינה, כדוגמת האצעה המקיפה את הים. וכן חז"ל מתארים חפצים המונחים בצורת עיגול שהם מונחים "כשירה" (ב"מ כ"ה ע"א, ב"ב ק"י ע"ב, נידה נ"ח ע"א).

כידוע אין מקורות בלשון קודשנו, ואם מלה אחת משתמעת לשני פנים הדבר מוכיח שישנה משמעות משותפת לשני פנים אלו. נשתדל לעמוד על עומק הענין.

39 תוכן ענין העיגול

הדברים עתיקים (מובאים הרבה בתורתו של המהר"ל, הרמח"ל ועוד) שכל הצורות הגיאומטריות הבסיסיות מורות על ענינים עמוקים בשורשי הבריאה.

לדוגמה - נקודה: מורה על התחלת ההתהוות. לעומתה 'הרבוץ' מורה על התפשטות ההווה לארבע רוחות. 'המעגל' מורה על בחינה הנקראת 'יעוץ סופן בתחילתם' (עי"פ ספר יצירה א' ז', וע"ע בספר מחשבות חרוץ פרק ט"ו ד"ה ונראה). בחינה זו מגלה כיצד מציאות, אשר יצאה ופירשה מנקודת השורש שלה, חוזרת אל מקורה הראשון. במקביל לזה כאשר נעים בצורה של עיגול ההתרחקות מנקודת השורש מקרבת בעצמה אל נקודת המוצא. ואמנם זהו תוכן ענין המעגל, להראות כיצד כל הפרטים מצטרפים חזרה למגמה הראשונה.

לאחר שעמדנו על תוכן ענין המעגל נעבור לענין השיר. גדר ענין השיר הוא, דיבור אשר מצרפים לו מעלת היופי - יופי הלשון והמליצה, ויופי הניגון. הקשר שבין היופי והשיר הוא שהיופי נוצר מצירוף פרטים מנוגדים להרמוניה אחידה, הרמוניה המצטרפת יחד לגלות תוכן אחיד (ראה מעמקים בראשית עמ' 257). כמו כן אדם שר שירה כאשר הושלם ה"מעגל", וכאשר פרטים רבים הצטרפו יחד להרמוניה אחידה וחזרו לנקודת השורש. זאת אומרת כאשר תהליך מסוים הגיע לקיצו, והמצב חזר חזרה לנקודת המוצא - התכלית והמטרה שממנה התחילו הפרטים לצאת אל הפועל, בבחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה" - אזי האדם שר שירה.

40

על פי יסוד זה נוכל להבין עומק נוסף מדוע דוקא בנס קריעת ים סוף שרו ישראל שירה. וההסבר הוא, שבים ראו ישראל את סגירת המעגל הארוך והממושך. בימי גלותם הם ישבו בחושך והיה נראה כאילו העולם פרש מנקודת המוצא שלו - כבודו יתברך שמו. אכן בניסי הים ראו כלל ישראל כיצד כל הפרטים, כל הגלות הקשה, הובילו לנקודת ההתחלה - לגילוי מלכותו יתברך, התכלית שאליה כל המציאות הולכת וצועדת. "אזי" - כאשר התגלתה בחינת 'מרכבה', וראו ישראל כיצד כל פרטי הבריאה שבבחינת זו, הצטרפו חזרה לאותו א', אחד ומיוחד - "ישיר משה ובני ישראל!"

In the opinion of R' Saadyah Gaon, the conjunction ב'י, when, should be read as for. Thus, this verse introduces the reason for Israel's confidence in the statement of the previous verse: Hashem shall reign for all eternity...

42

Chazzan - Praises to the Supreme God, the blessed One Who is blessed. Moses and the Children of Israel exclaimed a song to You with great joy and they all said:

"Who is like You among the heavenly powers, HASHEM! Who is like You, mighty in holiness, too awesome for praise, doing wonders."

Chazzan - With a new song the redeemed ones praised Your Name at the seashore, all of them in unison gave thanks, acknowledged [Your] sovereignty, and said:

"HASHEM shall reign for all eternity."

It is forbidden to interrupt or pause between "Who redeemed Israel" and Shemoneh Esrei, even for Kaddish, Kedushah, Borchu or Amen.

צור Chazzan - Rock of Israel, arise to the aid of Israel and liberate, as You pledged, Judah and Israel. Our Redeemer - HASHEM, Master of Legions, is His Name - is the Holy One of Israel. Blessed are You, HASHEM, Who redeemed Israel.

והנה, המזמור, למה רגשו גרים וגו' נאמר על מלחמת נת ומגו, שאנו שרדים בעצומה של מלחמה זו בעיקבתא דמשיחא, כאשר האומות נוסדים יחד ואומרים, נחקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותינו. כאשר רואים כהיום הזה שנפרצו גדרות עולם, וכל אחד אומר אני אמלוד, ומשליכים את מוסרות מלכות שמים ולכן נתחדשו בחקופה זו קולות של נגינה בלתי מחזרים, קולות פראים של שבירת הכלים. כל קול עומד בפני עצמו ואינו מתחבר לשני. וכולם בולטים ואומרים, אני ואפסי עוד. והוא השיר של למה רגשו גרים, שנתחדש בעיקבתא דמשיחא.

אבל שירת הים מסיימת בפסוק, הוי"ה ימלך לעולם ועד. ימלך אותיות כלים. כי שירה זו יש לה כלים ואין בה שבירת הכלים. כי יש בה וות ואחרות.

ובשירה זו יש בה צירוף כל הזמנים של העתיד וההנה והעבר. כי הכל נכלל בה. וכמוא ברברי חו"ל, שכל האומר שירה הים בשמחה זכה לאמרה לעתיד לבוא. ותרמו בתיבות א"ת השירה הזאת בגימ' וב"א לציון גואל ולשב"י משיע בעיק"ב נא"ם הוי"ה. תם שב"ת שיר"ה בגימ' וב"א לציון גואל ולשב"י משיע בעיק"ב.

בתפילות שחרית אנו אומרים (בברכת הגאולה): "שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על שפת הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלך לעולם ועד", וצריך להבין מהי ההדגשה שאמרו זאת יחד כולם.

נראה לבאר, דהנה בבואת ישעיהו לעתיד לבוא נאמר "וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (מ. ה). הרי גם כאן יש הדגשה של 'תבנה' כי דבר שאינו בגילוי גנור דורש התעמקות והבנה, ולא כולם רואים ומבינים את זה בבת אחת. יש אחד שמבין את הדבר קודם, ואילו השני מבין מאוחר, אבל דבר פשוט שנגלה לעין כל, את זה כולם רואים ומבינים כאחד.

גילוי שכינתו יתברך בעתיד יהיה בגלוי, ובצורה ברורה ופשוטה כל כך, עד שכל בשר יראו כולם יחד וזכת אחת בסקירה אחת, כולם יראו בחוש בי פי ה' דיבר.

48 x Since the two pesukim, הוי"ה ימלך לעולם ועד and מי כמכה וגו', are the high points of the Shirah, the minhag is for the entire kahal to say them together, as our forefathers did, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו.

מ' בשלח תשנ"ו

או שיר משה ובני ישראל את השירה הזאת להוי"ה ויאמרו לאמר. ואיתא בזה"ק (ח"ב דף ס') אמר רבי שמעון אמרו כלהו מילין אחרין ולא סמו אלן מאלין. מה דאמר דא אמר דא ולא אקדים מלא דא למלא דא. וכן דרשו חז"ל ע"פ, במקלות ברכו אלקים. וקאי על שירת הים שהיו כל ישראל משורדים במקלות, לדבות העוברים שבמעו אקם.

כי תנה יש זמר, ניגון, ושירה. ומד הוא בתיבות, ניגון הוא בכלי שיר. אבל שירה כולל שניהם. כמו שמצינו ברח"ל, מחלוקת אם עיקר שירה בפה או בכלי.

ועיקר השירה ענינה ההתמנות. כי נעימות הניגון הוא ע"י השיבות והזות בין הקולות, שכל קול מתבטל לחבירו, וע"י החמנות בצלילים נוצר נעימות הניגון.

וכן בפיוטים, הנעימות היא ע"י שכל מלה מודוונת בחברתה, וכל שורה מודוונת בחברתה ע"י מספר התנועות השורה כתיבה. וכן ע"י שסיזום בתיבה שרה. וכן היה בשירת הים, שכל ישראל שרו באחדות ולא סמו אחד מהשני כנ"ל.

ונמצא כי סוד השירה הוא ביטול צליל אחד לחבירו. ושורה אחת לחברתה. והו סוד הבריאה כולה, שבכלותה היא משורדת שיר אחר ע"י התמנות כל הנבראים, בביטול כל נברא לחבירו, ע"י שכל אחד ממלא תפקידו. לכן בהשלמת הבריאה ביום השבת נאמר, מזמור שיר ליום השבת וגו', כי שמחתנו הוי"ה בפעלך נתן. כי בהשלמת הבריאה נשלם השיר, וכיום השבת שהוא רוא דאחד שמתאחדים כל הנבראים נשלמת שירת הבריאה. עלי עשור ועלי נבל עלי גינן כנגוד. כי כל הכלי שיר, למיניהם מתאחדים בביטול האחד לחבירו, וע"י שכל נברא מתבטל אל הכלל ואינו רוצה לבדו מן הכלל ולהקדים עצמו, כזה מתקיים נעימות השירה. ולכן השירה הזאת בגימ' בש"ם כ"ל ישראל. שהוא ענין ביטול כל אחד אל הכלל. אבל זה שאינו רוצה להתבטל, ומקדים צילצולו לפני חבירו, ואומר אני אמלוד' אני ואפסי עוד' הרי זה מקלקל. השירה הנפלאה של הבריאה, תורם כזה שבירת הכלים, וכדרך שנעימת השירה מתקלקלת ע"י תריגת צליל אחד מהסדר.

וזהו הענין שנותנין בשמחה נישואין לשודר בכלי זמר ולשמח בחרחים, כי כאמור ענין השירה הוא הוות בין הקולות והוות בין החרחים, ולכן הוא שיר לשמחת הוות.

והנה; המאמר האחרון שבסדר עשרה המאמרות שנברא בהם העולם הוא מה שנאמר, ויאמר הוי"ה לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. שהוא בריאת וותו של אדם. לכן שירי זמר"ה בגימ' אקש"ה ל"ו עז"ר כנגד"ו. ולכן הוא המאמר האחרון המבטל ליום השבת שהוא יום השלמת השירה של הבריאה ע"י התמנות כל הנבראים באחרות.

והנה, השירה נתייחדה לשבט לוי, כי לוי הוא מלשון, הפעם לזה איש. וקולות השירה נעימותם הוא ע"י החלולות הקולות כאמור. וזה ענין ששירת האינו נק'את בשם שירה, כי מבואר בספרים, שבשירת האינו נמזים כל נשמות ישראל. ונמצא ששם מתאחדים כל ישראל, וזה ענין השירה, הביטול והאחדות כנ"ל. וכמו שישארל אצל שירת הים שרו כולם כאחד וכמ"ש 'יחד כולם הודו' כן שירת המלאכים היא ביחד כמ"ש 'משמעים בריאה יחד בקול' כי כך היא מתותה של שירה.

R. Schwab - siddur